

TRƯỜNG ĐẠI HỌC VĂN HOÁ HÀ NỘI
KHOA VĂN HOÁ DÂN TỘC THIỂU SỐ

**VAI TRÒ CỦA NGƯỜI THẦY CÚNG TRONG ĐỜI
SỐNG XÃ HỘI NGƯỜI LA CHÍ Ở XÃ BẢN DÍU,
HUYỆN XÍN MÀN, TỈNH HÀ GIANG**

KHÓA LUẬN TỐT NGHIỆP CỬ NHÂN VĂN HÓA
CHUYÊN NGÀNH VĂN HÓA DÂN TỘC THIỂU SỐ

SINH VIÊN THỰC HIỆN: LỘC VĂN HUY

GIẢNG VIÊN HƯỚNG DẪN: TS. NGUYỄN THỊ THANH VÂN

HÀ NỘI, 2011

LỜI CẢM ƠN

Để hoàn thành khóa luận này, tôi đã nhận được sự giúp đỡ tận tình của bà con, các thầy cúng trong cộng đồng người La Chí xã Bản Dịu, và các cơ quan lãnh đạo địa phương, Phòng Văn hóa – Thông tin huyện Xín Mần, tỉnh Hà Giang, các thầy cô giáo khoa Văn hóa dân tộc thiểu số, Trường Đại học Văn hóa Hà Nội. Đặc biệt, tôi đã nhận được sự hướng dẫn, chỉ bảo tận tình của Thạc sĩ Nguyễn Thanh Vân, giảng viên Khoa Văn hóa dân tộc thiểu số. Nhân đây, tôi xin gửi lời cảm ơn chân thành tới tất cả các thầy cô và bà con người La Chí xã Bản Dịu, huyện Xín Mần, tỉnh Hà Giang.

Do hạn chế nhiều mặt, chắc chắn khóa luận sẽ còn nhiều thiếu sót, em mong nhận được những ý kiến đóng góp quý báu của các thầy cô và các bạn.

Em xin chân thành cảm ơn!

Hà Nội, ngày 21 tháng 5 năm 2011

Lộc Văn Huy

MỤC LỤC

MỞ ĐẦU	1
1. Lý do chọn đề tài	1
2. Lịch sử nghiên cứu vấn đề	2
3. Mục đích nghiên cứu	3
4. Nhiệm vụ nghiên cứu	4
5. Đối tượng và phạm vi nghiên cứu	4
6. Phương pháp nghiên cứu	4
7. Đóng góp của khoá luận.	5
8. Bố cục khoá luận	5
CHƯƠNG 1. NGƯỜI LA CHÍ Ở XÃ BẢN DÍU, HUYỆN XÍN MÀN, TỈNH HÀ GIANG	7
1.1. Tộc danh/ tên gọi	7
1.2. Nguồn gốc tộc người La Chí ở xã Bản Díu huyện Xín Màn tỉnh Hà Giang	8
1.2.1. Cứ liệu truyền thuyết.	8
1.2.2. Cứ liệu khoa học	10
1.2.3. Cứ liệu văn hoá dân gian	10
1.3. Đặc điểm tự nhiên và môi trường cư trú	12
1.4. Sự phân bố dân cư	14
1.5. Đặc điểm văn hóa truyền thống	15
1.5.1. Văn hoá mưu sinh.	15
1.5.2. Văn hoá xã hội	20
1.5.3. Văn hoá vật chất	22
1.5.4. Văn hóa tinh thần	27
Tiểu kết chương 1	31

CHƯƠNG 2. VAI TRÒ CỦA NGƯỜI THẦY CÚNG TRONG ĐỜI SỐNG XÃ HỘI TRUYỀN THỐNG CỦA NGƯỜI LA CHÍ Ở XÃ BẢN DÍU	32
2.1. Khái quát về hệ thống thầy cúng của người La Chí	32
2.2. Cách thức chọn thầy cúng của người La Chí ở xã Bản Díu	33
2.3. Vai trò của thầy cúng trong đời sống tâm linh người La Chí ở xã Bản Díu.....	36
2.3.1. Hệ thống các nghi lễ của người La Chí ở xã Bản Díu.....	36
2.3.1.1. Nghi lễ vòng đời.....	36
2.3.1.2. Nghi lễ cộng đồng	50
2.3.2. Vai trò của người thầy cúng trong việc chăm sóc phần hồn của người La Chí ở Bản Díu.....	56
2.4. Vai trò của thầy cúng trong việc chữa bệnh và chăm sóc sức khỏe cho cộng đồng.....	61
2.4.1. Quan niệm về nguyên nhân gây bệnh của người La Chí	61
2.4.2. Cách thức chữa bệnh và chăm sóc sức khỏe cho cộng đồng của người thầy cúng La Chí.	62
2.5. Vai trò người thầy cúng trong quản lý làng bản của người La Chí ở Bản Díu.	65
2.5.1. Quản lý về các sinh hoạt tín ngưỡng trong làng bản	66
2.5.2. Quản lý đời sống xã hội làng bản.	67
2.6. Vai trò người thầy cúng trong đời sống văn hóa dân gian người La Chí ở Bản Díu.	71
2.6.1. Bảo tồn và sáng tạo văn hóa dân gian truyền thống.....	71
2.6.2. Thầy cúng là nghệ sĩ diễn xướng dân gian.....	78
Tiểu kết chương 2.....	81
CHƯƠNG 3. SỰ BIẾN ĐỔI VAI TRÒ CỦA NGƯỜI THẦY CÚNG TRONG ĐỜI SỐNG XÃ HỘI NGƯỜI LA CHÍ Ở XÃ BẢN DÍU HIỆN NAY.....	82

3.1.Thực trạng về vai trò và vị thế của thầy cúng trong đời sống xã hội người La Chí hiện nay	82
3.1.1. Trong đời sống tâm linh của người dân.....	82
3.1.2. Về vị thế xã hội của thầy cúng.....	85
3.1.3. Trong văn nghệ dân gian.....	85
3.2. Nguyên nhân dẫn đến sự thay đổi về vai trò và vị thế của thầy cúng trong đời sống xã hội người La Chí Bản Dúu hiện nay.....	87
3.3. Vai trò của thầy cúng đối với xã hội La Chí ở Bản Dúu hiện nay.....	89
3.4. Đề xuất một số kiến nghị giải pháp.	93
Tiểu kết chương 3.....	99
KẾT LUẬN	100
DANH MỤC TÀI LIỆU THAM KHẢO	102
PHỤ LỤC	103

MỞ ĐẦU

1. Lý do chọn đề tài

Việt Nam là một quốc gia đa dân tộc, 54 dân tộc anh em cùng chung sống, với những nét văn hoá đặc trưng tạo nên một nền văn hoá phong phú, đa dạng, đậm đà bản sắc dân tộc. Là một dân tộc thiểu số vùng núi Đông Bắc Việt Nam có dân số là 10.765 (Theo tổng điều tra Dân số và nhà ở Việt Nam năm 1999), người La Chí với những nét văn hóa riêng của mình đã góp phần tô thắm nền văn hoá Việt Nam. Nghiên cứu, tìm hiểu văn hóa La Chí có nhiều học giả trong và ngoài nước quan tâm, mặc dầu vậy bức tranh chung về văn hóa tộc người La Chí ở xã Bản Díu cho đến hiện nay vẫn còn nhiều khoảng trống. Vì lẽ đó, nghiên cứu, tìm hiểu về văn hóa người La Chí trong vùng hiện nay đang là một đòi hỏi thực tiễn.

Trong xã hội truyền thống người La Chí ở Bản Díu rất coi trọng thầy cúng. Họ là những người uy tín, hiểu biết về phong tục tập quán, tri thức tộc người và giữ trong mình những văn hoá truyền thống của cộng đồng, của dân tộc. Thầy cúng người La Chí là bộ phận giữ vai trò quan trọng trong đời sống tâm linh của cả dân tộc, với mỗi người La Chí từ khi sinh ra cho đến khi từ giã cuộc đời.

Tìm hiểu về vai trò của thầy cúng trong những nghi lễ nông nghiệp, các lễ cúng cộng đồng, lễ cúng gia đình, nghi lễ vòng đời ..., ta sẽ hiểu rõ thêm về văn hóa tộc người La Chí ở xã Bản Díu. Qua những nhiệm vụ mà người thầy cúng đảm nhiệm trong xã hội người La Chí (chăm sóc đời sống tâm linh, tham gia quản lý làng bản, lưu giữ và sáng tạo văn hóa dân gian của dân tộc...) đã khẳng định vai trò vô cùng quan trọng của họ đối với xã hội người La Chí. Trong các bài văn cúng khi ông thực hành nhiệm vụ đó không chỉ là những lời cầu xin của con người gửi đến các thế lực thần linh để phù hộ cho cuộc sống của cộng đồng mà hơn thế

nữa trong đó chứa đựng những giá trị nhân văn sâu sắc: kể về cội nguồn dân tộc, giáo dục sự biết ơn của con cháu với cha mẹ, ông bà và tổ tiên, hướng cho con người tôn trọng tự nhiên và đoàn kết trong đời sống cộng đồng.

Qua khảo sát tư liệu và thực tế, tôi mạnh dạn chọn đề tài “Vai trò của người thầy cúng trong đời sống xã hội người La Chí ở xã Bản Dú, huyện Xín Mần, tỉnh Hà Giang” làm đề tài khóa luận tốt nghiệp của mình với hi vọng góp phần làm phong phú hơn nguồn tư liệu để tìm hiểu về văn hóa truyền thống người La Chí ở Bản Dú nói riêng và người La Chí ở Việt Nam nói chung.

2. Lịch sử nghiên cứu vấn đề.

Từ trước đến nay định dạng văn hoá người La Chí đã có nhiều nhà khoa học, dân tộc học trong và ngoài nước điền dã, nghiên cứu, sưu tầm và viết về người La Chí nói chung và người La Chí ở Bản Dú nói riêng với quy mô khác nhau. Đi tiên phong phải kể đến là luận văn tốt nghiệp của Hoàng Lương với *Sơ bộ khảo sát người La Chí ở huyện Xín Mần, tỉnh Hà Giang*, viết năm 1975. Tác giả đã điền dã tại xã Bản Dú và Nàn Xín để tìm hiểu về văn hóa truyền thống của người La Chí tại đó; Lần thứ hai, văn hóa truyền thống Người La Chí đã được viết trong cuốn *Các dân tộc ít người ở Việt Nam (Các tỉnh phía Bắc)* của Viện Dân tộc học xuất bản năm 1978; cuốn *Văn hóa truyền thống của người La Chí* của tác giả Nguyễn Văn Huy, xuất bản năm 1991, đã giúp cho nhiều bạn đọc hiểu rõ hơn về văn hóa truyền thống người La Chí nói chung: văn hóa sản xuất, văn hóa đảm bảo đời sống, văn hóa chuẩn mực xã hội, văn hóa nhận thức; trong cuốn *Văn hoá truyền thống các dân tộc Hà Giang* của Hùng Đình Quý (chủ biên) xuất bản năm 1994 và cuốn *Các dân tộc ở Hà Giang* do Lê Duy Đại- Triệu Đức Thanh (chủ biên), đã nói khái quát về lịch sử tộc người, hoạt động kinh tế, văn hóa vật chất,

văn hóa ứng xử và đôi chút về văn hóa tinh thần người La Chí nói chung; cuốn *Nghề đan lát truyền thống của người La chí* của Vi Văn An, xoay quanh tìm hiểu về nghề đan lát truyền thống; Gần đây nhất là cuốn *Người La Chí ở Hà Giang* do Vũ Tú Quyên (chủ biên), ngoài viết về văn hóa truyền thống của người La Chí nói chung: môi trường cư trú, kinh tế xã hội, văn hóa vật thể (ăn, mặc ở và phương tiện vận chuyển) và văn hóa tinh thần, tác giả có đề cập tới vai trò của thầy cúng trong tang ma, cưới xin, nghi lễ vòng đời... Bên cạnh đó còn có một số luận văn, luận án, các chuyên luận đăng trên tạp chí khoa học chuyên ngành nghiên cứu, tìm hiểu về người La Chí, văn hoá La Chí.

Qua các nghiên cứu, tìm hiểu trên, đã khái quát về phong tục tập quán, đời sống văn hóa- xã hội và đôi nét về vai trò của thầy cúng trong đời sống tâm linh của người La Chí nói chung. Mặc dầu vậy, cho đến nay vẫn vắng bóng các công trình nghiên cứu, tìm hiểu về vai trò của người thầy cúng trong xã hội truyền thống của người La Chí, đặc biệt là người La Chí ở Bản Dú. Tìm hiểu về vai trò người thầy cúng La Chí ở Bản Dú góp thêm một phần nào đó làm cho mọi người hiểu rõ hơn về người La Chí nói chung và người La Chí Bản Dú nói riêng.

3. Mục đích nghiên cứu

Đề tài nhằm nghiên cứu tìm hiểu về vai trò của người thầy cúng trong xã hội truyền thống trên các phương diện (đời sống tâm linh, đời sống bản làng và đời sống văn nghệ dân gian...) của người La Chí ở xã Bản Dú và những thay đổi của nó trong giai đoạn hiện nay.

4. Nhiệm vụ nghiên cứu

- Trước hết, từ những nghiên cứu thực địa và tổng hợp tư liệu, tìm hiểu rõ về đời sống kinh tế- xã hội của người La Chí ở Xã Bản Dú huyện Xín Mần tỉnh Hà Giang.

- Điều tra, nghiên cứu, tìm hiểu kỹ lưỡng rõ về văn hoá truyền thống người La Chí, xác định được vai trò của thầy cúng trong đời sống xã hội truyền thống: trong đời sống tâm linh, quản lí xã hội, văn hóa dân gian của người La Chí ở xã Bản Dú huyện Xín Mần tỉnh Hà Giang.

Tìm hiểu vai trò của thầy cúng La Chí trong việc giữ gìn và phát huy các giá trị văn hoá truyền thống trong cuộc sống đương đại ở huyện Xín Mần tỉnh Hà Giang.

5. Đối tượng và phạm vi nghiên cứu

- Đối tượng nghiên cứu là người thầy cúng La Chí, văn hóa truyền thống của người La Chí và vai trò của thầy cúng trong văn hóa truyền thống của người La Chí Bản Dú xưa và nay.

- Phạm vi nghiên cứu

- + Về thời gian : Từ truyền thống cho đến hiện nay.

- + Về không gian : Tại xã Bản Dú huyện Xín Mần tỉnh Hà Giang.

6. Phương pháp nghiên cứu.

- Sử dụng phương pháp khảo sát, điền dã dân tộc học, phỏng vấn, thu thập thông tin bằng hỏi, ghi âm, chụp ảnh...

- Nguồn tư liệu thu thập được, đã được thống kê, phân loại, miêu tả, phân tích, so sánh và tổng hợp,... trước khi biên soạn khoá luận.

Hệ thống các công trình liên quan của các tác giả đi trước, dùng phương pháp so sánh để đối chiếu, so sánh phân tích với các tài liệu điền dã trên thực địa để làm rõ vấn đề được đề cập trong khóa luận

7. Đóng góp của khoá luận.

- Góp thêm tư liệu nghiên cứu về văn hoá của người La Chí ở xã Bản Dú huyện Xín Mần tỉnh Hà Giang.
- Kết quả của khoá luận hy vọng sẽ góp phần cung cấp cơ sở khoa học, làm tài liệu tham khảo cho các nhà quản lí văn hoá ở địa phương trong thực thi công tác bảo tồn và phát huy những giá trị văn hoá truyền thống tốt đẹp của người La Chí Bản Dú, giúp mọi người hiểu biết thêm vai trò của người thầy cúng trong đời sống văn hóa truyền thống và trong đời sống tâm linh của người La Chí ở Bản Dú. Qua đó đưa ra những ý kiến nhằm phát huy vai trò tích cực của thầy cúng trong công việc là người giữ lửa cho những giá trị văn hóa truyền thống và hạn chế một số tiêu cực của thầy cúng trong cuộc sống cộng đồng người La Chí ở Bản Dú hiện nay.

• 8. Bố cục khoá luận

Ngoài phần mở đầu, kết luận tài liệu tham khảo, phụ lục, nội dung chính của khoá luận được chia làm ba chương :

Chương 1. Người La Chí ở xã Bản Dú huyện Xín Mần tỉnh Hà Giang.

Chương 2. Vai trò của người thầy cúng trong đời sống xã hội truyền thống của người La Chí ở xã Bản Dịu huyện Xín Mần tỉnh Hà Giang

Chương 3. Sự biến đổi vai trò người thầy cúng trong đời sống xã hội của người La Chí ở xã Bản Dịu huyện Xín Mần tỉnh Hà Giang

DANH MỤC TÀI LIỆU THAM KHẢO

1. Anbede. M, *Les races du Haut Tonkin de Phong Thô à Lang Son*. Paris, 1924.
2. Vi Văn An, *Đôi nét về nghề đan lát của người La Chí*, Nxb, Bảo tàng Dân tộc học Việt Nam, Hà Nội.
3. Bùi Huy Đáp, *Cây lúa Việt Nam*, Nxb Khoa học kỹ thuật, Hà Nội. 1980.
4. Lê Duy Đại, Triệu Đức Thanh, *Các dân tộc ở Hà Giang*, Nxb, Thế giới, Hà Nội. 2004.
5. Lê Sĩ Giáo, *Dân tộc học với việc nghiên cứu các hoạt động nông nghiệp truyền thống của các dân tộc thiểu số ở Việt Nam, trong một chặng đường nghiên cứu lịch sử (2001-2006)*, Nxb, Thế giới, Hà Nội. 2006.
6. Nguyễn Huy Hồng, *Truyền thống sân khấu của các dân tộc ít người ở Việt Nam*, Nxb, Sân khấu, Hà Nội. 1998.
7. Nguyễn Văn Huy, *Văn hóa truyền thống của người La Chí*, Nxb, Văn hóa dân tộc, Hà Nội. 1991
8. Nguyễn Văn Huy, *Vài nét về người La Chí, trong Từ dân tộc học đến Bảo tàng dân tộc học*, Nxb, Văn hóa dân tộc, Hà Nội. 1991.
9. J. E.Spencer, *Việc trị thủy ở Đông Nam Á, Tạp chí Nghiên cứu nông thôn*, Paris, số 53-56. 1974, (tiếng Pháp, bản dịch của Nguyễn Từ Chi).
10. Hùng Đình Quý (chủ biên), *Văn hóa truyền thống các dân tộc Hà Giang*, Nxb, Sở văn hóa thông tin Hà Giang, Hà Giang. 1994.
11. Vũ Tú Quyên (chủ biên), *Người La Chí ở Hà Giang*, Nxb, Văn hóa dân tộc, Hà Nội. 1991.

12. Hoàng Lương, *Sơ bộ khảo sát người La Chí ở huyện Xin Mần, tỉnh Hà Giang*, Luận văn tốt nghiệp, bản viết tay lưu tại Thư viện Khoa Lịch sử, Hà Nội. 1975.
13. Đặng Nghiêm Vạn, *Cộng đồng quốc gia dân tộc Việt Nam*, Nxb, Đại học Quốc gia Thành phố Hồ Chí Minh. 2003
14. Viện Dân tộc học, *Các dân tộc ít người ở Việt Nam (các tỉnh phía Bắc)*, Nxb Khoa học xã hội, Hà Nội, 1978.

PHỤ LỤC

Phụ lục 1: DANH SÁCH NHỮNG NGƯỜI CUNG CẤP THÔNG TIN